

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 16 juni 1945 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.

Genom en den 1 juni 1945 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 328, vilken tilldelats första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna vid propositionen fogade förslag till

1) lag om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom; och

2) lag om kontroll å viss utländsk egendom m. m.

Enligt överenskommelse mellan utrikes- och första lagutskottet har propositionen hänskjutits till behandling av sammansatt utrikes- och första lagutskott.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas nedan, hänvisa till propositionen.

Under de senaste åren har i åtskilliga sammanhang från de allierade nationernas sida framställts önskemål att de neutrala staterna måtte medverka till återställande av egendom, som under kriget rättsstridigt frånhänts invånare i ockuperade länder. Vissa av de allierade regeringarna ha även i enlighet med en av de resolutioner, som antagits av de allierade nationernas konferens för penning- och finansfrågor i Bretton-Woods, gjort framställningar till svenska regeringen om omhändertagande eller ställande under kontroll av här i riket befintliga tillgångar, som tillhöra rättssubjekt i fiendeland eller fiendens ledare och dessas medhjälpare.

Föredragande departementschefen, statsrådet Bergquist, har i propositionen, efter en redogörelse för vad sålunda förekommit, bland annat anfört följande:

»De framställningar som de allierade nationerna enligt den lämnade redogörelsen gjort rörande egendom i Sverige taga sikte på två huvudgrupper av tillgångar, nämligen i ockuperade länder rövad egendom — oberoende av vem som innehar densamma — samt sådan egendom som av de allierade nationerna betraktas såsom fiendens.

Vad först angår r ö v a d e g e n d o m — — — vill jag erinra, att vissa regler om ockupationsmaktens befogenheter med avseende på egendom i ockuperad stat upptagits i det vid andra fredskonferensen i Haag 1907 tillkomma

reglementet angående lagar och bruk i lantkrig (lantkrigsreglementet). I avdelning III av reglementet, som avhandlar militär maktbefogenhet inom fientlig stats område, stadgas bl. a., att enskildas egendom skall respekteras och att enskild egendom icke får tagas i beslag. Plundring är i reglementet uttryckligen förbjuden. De befogenheter som enligt reglementet tillkomma ockupationsmakten beträffande egendom i landet taga huvudsakligen sikte på ockupationsarméns behov. Sålunda få rekvisitioner in natura mot betalning avfordras invånarna för ockupationsarméns räkning. Vidare får ockuperande armé lägga beslag på kontanta penningar, fonder och exigibla värdehandlingar som utgöra verklig statsegendom, vapenförråd, transportmedel, magasin och förnödenheter samt överhuvud all lös statsegendom av beskaffenhet att kunna användas vid krigsföretag. Vissa kommunikationsmedel ävensom krigsförråd få beslagtagas även om de tillhöra enskilda personer.

Såväl innehållet i de allierades framställningar som eljest tillgängliga uppgifter giva vid handen, att under andra världskriget egendom i stor omfattning i av Tyskland ockuperade länder frånhänts ägaren genom våld eller andra former av tvång, som utövats av ockupationsmakten. Så har exempelvis skett genom ren plundring eller genom folkrättsligt otillåtna beslags- och rekvisitionsåtgärder från ockupationsmaktens samt dess militära och civila tjänstemäns sida. Det har vidare förekommit, att ockupationsmyndigheterna i till det yttre lagliga former träffat avtal med invånarna i besatta områden om förvärv mot vederlag av egendom men att de enskilda motparternas medverkan till dessa avtal vunnits endast genom ett mot dem riktat hårt tryck som icke varit mindre kännbart än fysiskt våld. I ej ringa utsträckning har ockupationsmakten för att lättare vinna sina önskemål begagnat lydregeringar som redskap och på denna omväg tvångsvis kommit i besittning av egendom som den velat tillägna sig.

I den mån egendom, som sålunda orättmätigt frånhänts invånare i ockuperat land, överförts till neutrala länder framstår det som önskvärt och naturligt, att dessa länder främja egendomens återställande till rätter ägare. Det är icke uteslutet att sådan egendom som här är i fråga förvärvats av svenska köpare. Den omständigheten att egendomen övergått på nya händer torde enligt vår lagstiftning icke i och för sig utgöra hinder mot en sådan restitution som nyss nämnts i de fall då den svenske innehavaren vid sitt förvärv av egendomen känt till det rättsstridiga frånhändandet eller åtminstone haft skäligen anledning misstänka bristen i det tidigare fånget. Han lär i sådant fall regelmässigt vara skyldig att på därom förd talan utan ersättning återlämna egendomen till den som orättmätigt berövats densamma eller dennes rättsinnehavare. Den offentlighet som de allierades deklamationer rörande rövad egendom erhållit torde ha medfört, att den som förvärvat dylik egendom i regel kan antagas ha varit medveten om det tvivelaktiga i sin åtkomst. Särskilt synes detta vara fallet i fråga om egendom, som någon utan samband med ordinära affärstransaktioner förvärvat antingen direkt från ockupationsmaktens organ eller från ockupationsmakten närstående företag och agenturer.

Emellertid kan man icke bortse från att egendom, varom här är fråga, kan ha förvärvats i god tro. Detta kan vara förhållandet i fråga om sådan egendom, vars härkomst från ockupationslandet icke varit särskilt framträdande. I dylika fall kunna med hänsyn till svensk rätts regler om skydd för godtrosvärv svårigheter möta för den ursprunglige ägaren att återbekomma sin egendom. Enligt svensk rätt torde nämligen den som här i riket i god tro förvärvat stulen egendom eller egendom, som på annat brottsligt sätt än genom vanlig stöld frångått sin ägare, icke vara skyldig att annat än mot lösen utgiva densamma. I fråga om viss egendom föreligger icke ens skyldighet att mot lösen utgiva egendomen. I förhandenvarande läge vore det emellertid föga tilltalande, om t. ex. ett museum i ett förut ockuperat land, som under ockupationstiden berövats visst konstverk, vid dess återfinnande i Sverige skulle kunna utbekomma det endast mot gäldande av lösen enligt våra regler om godtrosvärv. Härtill kommer, att — även när det finns utsikt att domstolarna slutligen skulle komma till det resultatet att god tro icke föreläge och den svenske ägaren alltså vore skyldig att utan lösen återställa föremålet — det synes mindre tillfredsställande, att det skall vara nödvändigt för den som vill återbekomma sin egendom att innan frågan blir avgjord föra en kanske långvarig process genom de olika instanserna. En annan fråga som också kan tänkas bli föremål för tvist och dragas under domstols prövning är, huruvida i godtrosvfall svensk lagstiftning överhuvud är tillämplig på fånet.

Det har icke varit möjligt att med ledning av hittills förebragt material bedöma, i hur stor utsträckning rövad egendom från ockupationsländer förts till Sverige. Man är emellertid nödsakad räkna med att egendom av detta slag kan komma att spåras hit. Vid sådant förhållande har jag ansett det böra övervägas, huruvida icke genom lagstiftning möjlighet borde öppnas att i snabbare ordning än vanligt och utan hinder av eljest gällande regler om skydd för godtrosvärv förhjälpa ägare av rövad egendom till sin rätt. Att för ett speciellt fall göra ett avsteg från bestående civilrättsliga grundsatser är naturligen icke utan betänkligheter, men det synes mig icke kunna förväntas, att de svenska reglerna om skydd för godtrosvärv, som i jämförelse med främmande rättssystemers motsvarande föreskrifter äro osedvanligt långtgående, i förevarande fall skola vinna förståelse hos de utländska intressenterna. Jag vill endast nämna, att varken dansk, norsk eller finsk rätt tillerkänner den som i god tro förvärvar stulet gods ett sådant skydd som han enligt svensk rättstillämpning åtnjuter. Jag vill därför föreslå, att möjlighet öppnas att utan omgång återställa även egendom som förvärvats eller påstås ha förvärvats i god tro. För de fall då den som skall avstå egendomen enligt tillämplig lagstiftning kan åberopa godtrosvärv bör ersättning utgå av allmänna medel.

Önskemålet att rövad egendom snarast skall kunna återställas till rätter ägare torde bäst främjas genom att för ändamålet en särskild instans inrättas och utrustas med speciella befogenheter. Jag förbiser icke, att principiella invändningar kunna resas mot inrättandet av en särskild myndighet för

bedömande av de spörsmål som här äro i fråga. Emellertid torde den prövning, som i dessa fall måste äga rum beträffande omständigheterna när rätte ägaren berövades egendomen, med nödvändighet få ske på ett mera bristfälligt material än som brukar förebringas vid handläggning av rättsfrågor inför domstol, varjämte ett snabbt och enhetligt bedömande på denna punkt är särskilt angeläget. De principiella invändningarna torde även förlora avsevärt i betydelse, om den som anser sig icke vara skyldig att utgiva egendomen utan att erhålla lösen beredes möjlighet att, om han så vill, draga denna från hans synpunkt betydelsefulla fråga under allmän domstols prövning.

Med hänsyn till det anförda vill jag föreslå, att för ändamålet inrättas en nämnd, innefattande framstående juridisk sakkunskap. Nämnden bör äga befogenhet att på framställning av utrikesdepartementets rättsavdelning eller annan myndighet som Konungen bestämmer ej mindre med kvarstad belägga tillgångar, som kunna antagas utgöra rövad egendom, än även — utan hinder av att den som i Sverige innehar egendomen förvärvat den i god tro — förordna om egendomens återställande. Nämndens beslut i dessa ämnen böra vara slutgiltiga. Nämnden bör även erhålla befogenhet att, med den begränsning jag nyss nämnt, pröva huruvida ersättning till godtroende innehavare skall utgå av allmänna medel.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att i förhållande till ockupationsmakten tillvarata möjligheterna att erhålla gottgörelse för de utgifter som åsamkas kronan i förevarande sammanhang.

Inom justitiedepartementet har i anslutning till det anförda upprättats förslag till lag om återställande av viss från ockuperade länder bortförd egendom. — — —

Den andra huvudgruppen av tillgångar, som avses med de allierade nationernas framställningar, utgöres av den s. k. *f i e n d e e g e n d o m e n*. Ehuru i motiveringen till Bretton-Woodsresolutionens ifrågavarande avsnitt väsentligen beröres endast egendom, som i flyktskyfte överförts från fiendestater till neutrala länder, omfatta de önskemål, vari resolutionen utmynnar, ej allenast fiendeegendom, som hit överförts för att undandöljas, utan överhuvud all egendom i Sverige, tillhörande regering, enskilda eller institutioner inom fiendeländer. Särskilt nämnes emellertid egendom, tillhörande fiendens ledare eller dessas medhjälpare.

I resolutionen har beträffande fiendeegendom hos de neutrala staterna påkallats mycket vittgående åtgärder. Dessa avse i huvudsak å ena sidan förebyggande av egendomens undangömmande, å andra sidan underlättande av egendomens slutliga utlämning till ockupationsförvaltningen i de besatta fiendeländerna. Från de allierade nationernas sida har ännu icke tillkännagivits någon ståndpunkt rörande vilken egendom som framdeles skulle utlämnas.

Vad angår sådan egendom, tillhörig motståndare till de allierade nationerna, som hitförts för att här döljas, har det redan förut ansetts vara ett viktigt intresse att en noggrann kontroll komme till stånd över sådana

tillgångar. Åtgärder, som åtminstone delvis tjäna detta syfte, ha vidtagits. Sålunda ha genom de valutadeklarationer, som avgivits jämlikt kungörelsen den 3 februari 1945 (nr 21) angående allmän deklARATION av utländska tillgångar och skulder m. m. vid 1944 års utgång, uppgifter inkommit med ledning av vilka en översikt kan vinnas över likvida tillgångar och viss därmed jämförlig egendom av nu åsyftade kategori.

Övervägandet av de vittutseende och vanskliga spörsmål, som genom Bretton-Woodsresolutionen i denna del rests, kräver emellertid, att de svenska myndigheterna kunna förskaffa sig en fullständig och allsidig överblick över alla tillgångar i Sverige, tillhöriga viss främmande stat eller dess medborgare eller juridiska personer. I mån av behov måste svensk statsmakt i samband härmed kunna sätta dylik egendom under sådan tillsyn eller förvaltning, som omöjliggör egendomens döljande eller därmed jämförliga förfoganden över densamma. En del inventeringsmässiga uppgifter rörande sådan egendom kunna infordras med stöd av bestämmelser, utfärdade i administrativ ordning, men skingringshindrande eller beslagsliknande åtgärder i det kontrollsyfte, varom fråga är, kunna icke genomföras utan bemyndigande i lag.

Det är icke i detta sammanhang anledning att närmare dryfta, i vilken mån vårt land kan tänkas berett att tillmötesgå de krav som från de allierade nationernas sida rests. Såsom nämnts är det för övrigt ovisst hur långt de allierade regeringarna ämna sträcka sina krav på utlämning av egendom. Den kontroll, för vilken laggrund nu torde böra skapas, synes emellertid icke i och för sig ägnad att vålla större olägenheter än som med hänsyn till förhållandena är oundgängligt. Mestadels synes kontrollen icke behöva bliva av mera ingripande art än ett skingringsförbud. När risk för undanstickande eller förstöring anses föreligga, kan det emellertid bliva påkallat att belägga egendomen med kvarstad, vilket möjliggör dess omhändertagande.

Inom justitiedepartementet har med ledning av nu anförda synpunkter upprättats förslag till lag om kontroll å viss utländsk egendom i Sverige m. m.

I den föreslagna lagen torde böra stadgas, att då det på grund av rådande, av kriget föranledda utomordentliga förhållanden finnes nödvändigt att med hänsyn till kapitalflykt till Sverige eller eljest vinna kontroll över utländsk egendom härstädes, Konungen skall äga förordna, att här befintlig egendom, som tillhör viss främmande stat, juridisk person eller medborgare i samma stat eller annan som är bosatt i den staten utan att vara medborgare i densamma, skall, i den mån ej Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer medgiver undantag, vara underkastad skingringsförbud. Det bör anmärkas, att det vid meddelandet av dylikt förbud i vid utsträckning torde bliva möjligt att göra undantag för olika grupper av tillgångar. Särskilt kommer härvid i betraktande egendom, tillhörig i det främmande landet bosatta svenska medborgare, samt i allmänhet egendom, som trots ägarens nationalitet med hänsyn till sin beskaffenhet framstår som närmare anknu- ten till Sverige än till utländsk stat.

Det torde bliva lämpligt att till viss myndighet, som Konungen bestäm-

mer, uppdraga huvudparten av bestyret med de inventerings- och kontroll-åtgärder som i förevarande sammanhang komma i fråga. Jag vill framhålla, att denna uppgift icke bör anförtros den förut omtalade nämnden som bör ha ställningen av en opartisk dömande instans. I lagen synes böra stadgas att det skall ankomma på myndigheten i fråga att, när risk för undanstickande eller förstöring anses föreligga, göra framställning hos nämnden om kvarstad å egendomen. Kvarstad bör i detta fall till skillnad från vad förhållandet är enligt utsökningslagen kunna läggas även å fast egendom. Uppgiften att besluta om kvarstad torde böra anförtros den nämnd, som avses i förslaget till lag om återställande av viss från ockuperade länder bortförd egendom.»

Lagrådet har den 1 juni 1945 avgivit utlåtande över de i enlighet med departementschefens ovan återgivna uttalanden upprättade lagförslagen. De jämkningar varom lagrådet hemställt ha i allmänhet iakttagits i propositionen. Lagrådet har dock ansett, att i lagförslagen borde intagas föreskrift, enligt vilken om verkställande av kvarstad skulle gälla vad i utsökningslagen stadgas. Departementschefen har icke ansett sig kunna biträda detta förslag, därvid han hänvisat till att det icke torde vara önskvärt att utesluta möjligheten att göra avvikelser från vad i utsökningslagen i nämnda hänseende föreskrives.

Utakottet.

Den förevarande propositionen upptager förslag till lagstiftning, varigenom vårt land skulle vidtaga särskilda föranstaltningar beträffande olika grupper av egendom, som berörts eller beröres av det andra världskriget. Genom dessa föranstaltningar skulle Sverige i väsentliga hänseenden tillmötesgå önskemål, som i åtskilliga sammanhang framförts från de allierade nationernas sida.

Förslaget till lag om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom har avseende å egendom, som i ockuperade länder av ockupationsmakten eller — i fall då ockupationsmakten måste anses ansvarig för övergreppet — av annan rättsstridigt frånhänts den laglige innehavaren och nu kan återfinnas i Sverige. Enligt förslaget skall det stå egendomens rätte ägare öppet att medelst en särskild, snabb procedur och utan hinder av eljest gällande rättsregler om skydd för godtrosvörvärv utverka egendomens återställande. Den svenske innehavaren avses emellertid, såvida han kan åberopa godtrosvörvärv, av allmänna medel kunna erhålla viss ersättning. Frågor om egendoms återställande och om ersättning för egendomen skola prövas av en särskild nämnd, mot vars beslut talan ej må föras. Bestrides att god tro föreligger och att egendomens innehavare på sådan grund är berättigad till ersättning, skall nämnden på begäran hänvisa innehavaren att vid allmän domstol påkalla prövning av denna fråga. Nämnden skall jämväl äga behörighet att förordna om kvarstad å egendomen.

Förslaget till lag om kontroll å viss utländsk egendom m. m. avser utländsk egendom som i följd av kapitalflykt till Sverige eller eljest med hänsyn till rådande av kriget föranledda utomordentliga förhållanden anses böra under-

kastas särskild kontroll. Konungen skall enligt förslaget äga befogenhet att under angivna förutsättningar generellt förordna om skingringsförbud beträffande i Sverige befintlig egendom, som tillhör viss främmande stat, juridisk person eller medborgare i samma stat eller annan som är bosatt i den staten. Om det kan befaras att sådan egendom undanstickes eller förstöres, äger den enligt den föregående lagen inrättade nämnden förordna om kvarstad å egendomen. Kvarstad avses under vissa förutsättningar kunna komma till stånd också beträffande svensk egendom, nämligen då rättssubjekt från den ifrågavarande utländska staten äger ett bestämmande inflytande över svenskt aktiebolag, ekonomisk förening eller annan juridisk person. Jämväl denna juridiska persons egendom skall i sådant fall kunna läggas under kvarstad.

Med avseende å lagen om återställande av viss från ockuperat land härörande egendom har föredragande departementschefen framhållit, att under andra världskriget egendom i av Tyskland ockuperade länder i stor omfattning frånhänts rätter ägare genom våld eller andra former av tvång som utövats av ockupationsmakten eller genom dess lydregeringar. Har sådan egendom överförs till neutrala länder framstår det, såsom departementschefen jämväl uttalat, som önskvärt och naturligt att dessa länder främja egendomens återställande till dess ursprungliga ägare. Då nu avses, att återställande av sådan egendom utan hinder av eljest gällande rättsregler om skydd för godtrosvörvärv skall kunna beslutas efter en särskild, snabb procedur, ansluter sig utskottet till det framlagda förslaget.

Enligt 3 § av den föreslagna lagen skall den, som trots godtrosvörvärv måst avstå från egendom av ifrågavarande slag, av allmänna medel erhålla dels ersättning för själva egendomen med belopp som med hänsyn till vad han utgivit för egendomen finnes skäligt, dels också gottgörelse för vad han fått vidkännas för att tillvarataga sin rätt. Beträffande den skälighetsprövning, som med ledning av inköpspriset skall ske rörande ersättningen för själva egendomen, har föredragande departementschefen framhållit, att den omständigheten att egendomen redan vid tiden för förvärvet hade ett högre värde än köpeskillingen ej bör medföra skyldighet att ersätta den vinst, som förvärvet innebar, och att en efter tidpunkten för förvärvet inträdd värdestegring ej heller bör komma i betraktande. Utskottet vill därtill foga ett påpekande att vederbörande icke under alla förhållanden bör vara berättigad att erhålla ersättning, fullt motsvarande vad han själv utgivit. Har han för exempelvis ett konstverk betalt ett uppenbart överpris är det knappast anledning att det allmänna i anledning av egendomens återställande till rätter ägare skall giva gottgörelse för hela hans utlägg. Ej heller synes en dylik ersättningsgrund rimlig om egendomen i fråga under lång tid brukats av den svenske förvärvaren och genom därvid skeende slitning undergått värdeminskning. Ehuru det av godtrosvörvärvaren erlagda priset väl i allmänhet torde böra utgöra den övre gränsen för den av allmänna medel utgående ersättningen, synas fall dock kunna förekomma, då även en högre ersätt-

ning ter sig skälig. Så kan vara förhållandet, då den ersättningsberättigade i god tro nedlagt kostnader på iståndsättande eller förbättring av egendomen i fråga. Vad angår den härvarande rättsägarens kostnader för tillvaratagande av sin rätt må slutligen framhållas att det i 3 § givna stadgandet om rätt till gottgörelse för dylika kostnader självfallet bör så tolkas att vederbörande i skälig omfattning skall bliva gottgjord för sådana utgifter. Meningen kan däremot icke vara att tillförsäkra den ersättningsberättigade att under alla förhållanden få på saken nedlagda kostnader ersatta — även om dessa kostnader skulle stå i uppenbart missförhållande till sakens beskaffenhet.

Den särskilda nämnd, som har att fylla betydelsefulla uppgifter vid de båda lagarnas tillämpning, skall enligt 4 § av förslaget till lag om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom bestå av tre ledamöter. Rörande ledamöternas kompetens har föreskrivits, att minst två av dem skola hava utövat domarämbete. Det synes utskottet som om det krav på erfarenhet i domarevärv, som här bör uppställas, icke genom den föreslagna formuleringen på ett fullt tillfredsställande sätt bragts till uttryck. I några på senare år tillkomna lagar ha i fall, där erfarenhet i domarevärv ansetts böra krävas för uppgifter utanför domstolsväsendet, detta uttryckts så, att vederbörande skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete. Utskottet vill föreslå en jämkning av det berörda stadgandet till överensstämmelse med det nyssnämnda uttryckssättet.

I 4 § av lagen om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom har vidare föreskrivits att till utredning i ärende som handlägges av nämnden må vid allmän underrätt höras vittnen och sakkunniga samt att nämnden och sakägarna böra kallas till förhöret. Det sålunda givna stadgandet innebär att i alla de fall, då vittnesförhör erfordras, nämnden måste avbryta sin behandling av saken och låta en — tidigare i ämnet icke insatt — underrätt handhava vittnesförhöret. Den sålunda bestämda ordningen, vilken har sin förebild i den förut i år antagna lagen med vissa bestämmelser om fartyg som ankommit från krigförande eller ockuperat land, är uppenbarligen ej utan praktiska olägenheter. Inom utskottet har tvekan yppats, huruvida ej — i trots av att organ sådana som nämnden eljest icke enligt svensk rätt synas hava erhållit befogenhet att avhöra vittnen — praktiska hänsyn bort föranleda att sådan befogenhet tillagts nämnden. Särskilt vid behandlingen av kvarstadsfrågor enligt den föreslagna lagen om kontroll å viss utländsk egendom torde det ofta bliva erforderligt att under det särskilda ansvar, som vittneseden medför, höra i saken insatta personer. Förslaget har emellertid i denna del av lagrådet lämnats utan erinran, och utskottet har med hänsyn till frågans principiella innebörd icke ansett sig böra på denna punkt föreslå någon ändring av förslaget. Utskottet har härvid även tagit i betraktande att det i flertalet fall måhända kan bliva tillräckligt att utan ed höra vederbörande inför nämnden och att i de fall, då vittnesförhör inför allmän underrätt blir erforderligt, nämndens närvarande ledamöter i så måtto ha möjlighet medverka vid förhöret att de äga framställa frågor till vittnena.

Enligt slutbestämmelserna till lagen om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom skall lagen äga giltighet till och med den 30 juni 1946. I fråga om egendom, beträffande vilken beslut om dess återställande meddelats under lagens giltighetstid, och ersättning i anledning av sådant beslut, så ock beträffande sådant under nämnda tid begånget brott som avses i lagen skall dock vad i lagen stadgas äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla. Av den sålunda valda formuleringen torde följa, att en ansökan om egendomens återställande, som ingivits före utgången av lagens giltighetstid men som icke dessförinnan hunnit slutligt avgöras, skulle förfalla. Det synes icke fullt tillfredsställande att en till äventyrs förekommande stark arbetsbelastning hos nämnden under sista tiden av lagens giltighetstid skulle kunna leda till att en ansökan icke kunde vinna bifall. Med hänsyn härtill finner sig utskottet böra föreslå en sådan jämkning av slutbestämmelsen att föreskriften om lagstadgandenas fortfarande giltighet såvitt nu är fråga skall gälla egendom, beträffande vilken ansökan om dess återställande gjorts under lagens giltighetstid. Av denna avfattning torde framgå, att lagen skall, efter det den i övrigt upphört att gälla, äga tillämpning även beträffande frågor om ersättning i anledning av beslut om återställande av egendom.

I övrigt har utskottet icke funnit anledning till erinran mot förslaget till lag om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom.

Förslaget till lag om kontroll å viss utländsk egendom m. m. avser att möjliggöra ingripande kontrollåtgärder beträffande utländsk egendom i Sverige, särskilt egendom från länder, vilka under kriget varit motståndare till de allierade makterna. Ehuru ett behov av kontroll ursprungligen torde ha gjort sig kännbart endast beträffande sådan egendom som förts till neutrala länder i flyktsyfte, skall enligt lagförslaget skingringsförbud kunna — med vissa undantag — föreskrivas beträffande all egendom, tillhörig främmande stat eller andra där hemmahörande rättssubjekt.

Utskottet anser sig med hänsyn till de av departementschefen åberopade skälen icke böra framställa erinran mot att den föreslagna lagstiftningen kommer till stånd. Utskottet vill emellertid framhålla vikten av att då lagen bringas i tillämpning de i olika fall förekommande säkerhetsåtgärderna genomföras på ett sådant sätt att minsta möjliga olägenhet vållas de betydelsefulla svenska intressen som i mångfaldiga hänseenden komma att beröras av åtgärderna. Utskottet utgår ifrån att det vid tillämpningen av 1 § i lagen skall bli möjligt att i avsevärd utsträckning från skingringsförbudet undantaga sådan främmande egendom som trots ägarens nationalitet kan sägas i realiteten höra närmare samman med Sverige än med den ifrågasvarande främmande staten. Så torde exempelvis i allmänhet vara fallet med företag och handelsrörelser i här bosatta främmande medborgares ägo, vilka sedan länge drivits i Sverige och icke hava karaktären av dotterbolag eller agenturer till rättssubjekt i det främmande landet.

Mot den närmare utformningen av förslaget till lag om kontroll å viss utländsk egendom m. m. har utskottet icke funnit anledning till erinran.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom — måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1) L a g

om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Konungen äger förordna, att med avseende å egendom härrörande från stat, vars område efter utgången av augusti 1939 varit ockuperat, skall gälla vad i 2—10 §§ stadgas.

2 §.

Egendom, som i strid mot folkrättens regler av ockupationsmakten eller för dess räkning tagits i beslag eller underkastats liknande åtgärd eller som berövats någon genom plundring, för vilken ockupationsmakten måste anses ansvarig, må, om den finnes här i riket, i den ordning varom nedan stadgas återställas till den som egendomen frånhänts eller dennes rättsinnehavare. Samma lag vare i fråga om här befintlig egendom som eljest av ockupationsmakten eller någon, tillhörande dess militära eller civila personal, med våld eller hot eller genom annat otillbörligt förfarande frånhänts rätte innehavaren.

Har vederlag lämnats den, vilken egendom sålunda frånhänts, må såsom villkor för egendomens återfående uppställas, att lösen gives med högst det belopp som motsvarar vederlagets värde vid tiden för mottagandet.

Vad ovan sagts gäller ej egendom som införts till riket enligt handelsavtal eller annat avtal med ockupationsmakten eller eljest på grund av dess utfästelse, såframt införandet med hänsyn till vederlag och villkor i övrigt framstår såsom led i en normal affärstransaktion.

3 §.

Skall egendom återställas, äger den som åtkommit egendomen genom godtrosvärv att av allmänna medel erhålla ersättning därför med belopp, som med hänsyn till vad han utgivit för egendomen finnes skäligt, ävensom gottgörelse för vad han fått vidkännas för att tillvarata sin rätt.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

4 §.

Frågor om återställande av egendom enligt 2 § och om ersättning enligt 3 § prövas av en särskild nämnd, bestående av tre ledamöter, av vilka minst två skola *hava utövat* domarämbete. Ledamöterna och suppleanter för dem förordnas av Konungen. Beträffande beslut av nämnden skall gälla vad allmän lag stadgar angående omröstning till dom. Kostnaderna för nämndens verksamhet bestridas av allmänna medel.

Frågor om återställande av egendom enligt 2 § och om ersättning enligt 3 § prövas av en särskild nämnd, bestående av tre ledamöter, av vilka minst två skola *vara eller hava varit innehavare av* domarämbete. Ledamöterna och suppleanter för dem förordnas av konungen. Beträffande beslut av nämnden skall gälla vad allmän lag stadgar angående omröstning till dom. Kostnaderna för nämndens verksamhet bestridas av allmänna medel.

Till utredning i ärende som handläggas av nämnden må vid allmän under rätt höras vittnen och sakkunniga. Genom rättens eller domarens försorg böra nämnden och sakägarna kallas till förhöret.

Mot nämndens beslut må talan ej föras. Beslut går i verkställighet på sätt om domstols lagkraftägande dom är stadgat.

5 §.

Ansökan om återställande av egendom som avses i 2 § skall göras hos utrikesdepartementet eller annan myndighet som Konungen bestämmer.

Myndigheten har att, sedan erforderlig utredning inkommit, överlämna ansökningen till den i 4 § angivna nämnden.

6 §.

Finner nämnden sannolika skäl föreligga, att egendomen skall återställas, äger nämnden förordna om kvarstad därå.

Bifalles ansökning om egendoms återställande, skall nämnden, där det ej förut skett, omedelbart föranstalta om egendomens omhändertagande.

7 §.

Anspråk på ersättning skall framställas hos nämnden inom sex månader från det beslut att egendomen skall återställas delgavs den som innehade egendomen, vid äventyr att rätten till ersättning eljest går förlorad.

Bestrides i ärendet, att rätt till ersättning föreligger, skall nämnden, om den som fordrat ersättning begär det, hänvisa honom att vid allmän domstol påkalla prövning av denna fråga. Sådan talan skall instämmas inom sex månader därefter, vid äventyr som i första stycket sägs.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

8 §.

Har någon till säkerhet för fordran panträtt i egendom, som skall återställas, äger han, ändå att fordringen ej är förfallen till betalning, framför ägaren rätt att ur ersättningsbeloppet utfå sin fordran. Samma skall ock gälla i fråga om den som har rätt att kvarhålla egendomen till säkerhet för förfallen fordran.

Ersättningsbelopp för egendom, som är utmätt, skall, om borgenären det yrkar, utgivas till utmätningsmannen. Avser ersättningsbeloppet egendom, som enligt vad i utsökningslagen är stadgat satts i kvarstad eller under skingringsförbud, skall beloppet, där part det äskar, utgivas till överexekutor; och har denne att med beloppet förfara på sätt i 186 § nämnda lag är för där avsett fall stadgat.

9 §.

Har egendom återställts, äger kronan för den ersättning denna nödgats utgiva att inträda i den rätt till skadestånd som skulle hava tillkommit rätte innehavaren, om ersättningen erlagts av honom.

10 §.

Rubbar man egendom, som är satt i kvarstad enligt denna lag, dömes till fängelse eller straffarbete i högst två år. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må till dagsböter dömas.

Böter tillfalla kronan.

11 §.

Konungen äger meddela de närmare föreskrifter som må finnas erforderliga beträffande kvarstad som avses i denna lag och tillämpningen av lagen i övrigt.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 juni 1946. I fråga om egendom, beträffande vilken *beslut* om dess återställande *meddelats* under lagens giltighetstid, och *ersättning i anledning av sådant beslut*, så ock beträffande sådant under nämnda tid begånget brott som avses i lagen skall vad i lagen stadgas äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 juni 1946. I fråga om egendom, beträffande vilken *ansökan* om dess återställande *gjorts* under lagens giltighetstid, så ock beträffande sådant under nämnda tid begånget brott som avses i lagen skall vad i lagen stadgas äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

2) L a g

om kontroll å viss utländsk egendom m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Finnes i anledning av kapitalflykt till Sverige eller eljest med hänsyn till rådande av kriget föranledda utomordentliga förhållanden nödigt att vinna kontroll över utländsk egendom inom riket, äger Konungen förordna, att här befintlig egendom, som tillhör viss främmande stat, juridisk person eller medborgare i samma stat eller annan som är bosatt i den staten, skall, i den mån ej Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer medgiver undantag, vara underkastad förbud att säljas eller skingras.

2 §.

Kan skäligen befaras att egendom som i 1 § sägs undanstickes eller förstöres, må på framställning av myndighet som Konungen bestämmer den nämnd som omförmäles i 4 § lagen om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom förordna om kvarstad å egendomen.

Har förordnande som avses i 1 § meddelats beträffande viss stat och äger den staten eller juridisk person eller medborgare i samma stat eller annan som är bosatt i den staten bestämmande inflytande över aktiebolag, ekonomisk förening eller annan juridisk person här i riket, må, om det skäligen kan befaras att denna tillhörig egendom undanstickes eller förstöres, nämnden på framställning som i första stycket sägs förordna om kvarstad å egendomen.

3 §.

För tillämpning av denna lag äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva uppgiftsskyldighet med avseende å egendom som i 1 § sägs.

Underlåter någon att lämna föreskriven uppgift eller finnes skäligen anledning misstänka att han lämnat vilseledande uppgift, må undersökning verkställas av kontor, kassafack, lagerlokal eller annat utrymme, varöver han förfogar, så ock granskning ske av hans handelsböcker och affärshandlingar. I fråga om befogenhet att besluta angående undersökning eller granskning som nu nämnts samt beträffande tid, då undersökning må äga rum, och förfarandet därvid skola bestämmelserna angående husrannsakan äga tillämpning.

Vad som inhämtats genom svar i anledning av uppgiftsskyldighet som stadgas i första stycket eller vid undersökning eller granskning varom i andra stycket förmäles må ej yppas i vidare mån än som erfordras för vinnande av syftet med uppgiftsskyldigheten eller åtgärden.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

4 §.

Beträffande ärenden, med vilka nämnden tager befattning enligt denna lag, skall vad i 4 § lagen om återställande av viss från ockuperat land här rörande egendom stadgas äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Bryter någon mot skingringsförbud som meddelats med stöd av 1 §, straffes med fängelse eller dagsböter.

Rubbar man egendom som är satt i kvarstad jämlikt 2 §, dömes till fängelse eller straffarbete i högst två år. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må till dagsböter dömas.

Den som underlåter att lämna uppgift som avses i 3 § första stycket eller ock vid avgivande av sådan uppgift eller i samband med undersökning eller granskning varom i 3 § andra stycket förmäles söker vilseleda myndighet rörande förhållande varom fråga är, straffes med dagsböter eller fängelse. Samma lag vare, där någon bryter mot tystnadsplikt som stadgas i 3 § tredje stycket.

Böter tillfalla kronan.

6 §.

Konungen äger meddela de närmare föreskrifter som må finnas erforderliga beträffande skingringsförbud och kvarstad som avses i denna lag samt beträffande tillämpningen av lagen i övrigt.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 juni 1946. I 3 § tredje stycket meddelad föreskrift om tystnadsplikt och vad i lagen stadgas rörande överträdelse av samma föreskrift samt vad i lagen stadgas i fråga om sådant under tiden för dess giltighet begånget brott som avses i lagen skall äga tillämpning jämväl efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

Stockholm den 16 juni 1945.

På sammansatt utrikes- och första lagutskotts vägnar:

N. GÄRDE.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från utrikesutskottet: herrar *Undén, Grånebo, Björnsson, Wistrand, Ward, Vougt, Carlström* och *Hagberg* i Malmö;

från första lagutskottet: herrar *Gärde, Karl Johan Olsson, Ahkvist, Siljeström, Lindqvist, Olsson* i Mellerud, *Werner* och *Björling*.
